

การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ลึงคปุราณะ

An Analytical Study of The Lingapurana

¹สันิตย์ สีนาค และ ²ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย

¹Sanit Sinak and ²Chainarong Klinnoi

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand

E-mail: ¹sinak_s@su.ac.th, ²klinnoi_c@su.ac.th

Received October 11, 2022; Revised November 24, 2022; Accepted December 19, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ลึงคปุราณะ และ 2) เพื่อศึกษาเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หลักจริยธรรมในคัมภีร์ลึงคปุราณะ เป็นการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสารโดยการปริวรรตและแปล ทบทวนแนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารหลักฐานทั้งภาษาสันสกฤต ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า 1) คัมภีร์ลึงคปุราณะเป็นคัมภีร์มหาปุราณะ ที่ประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการตรงตามนิยามของคำว่ามหาปุราณะ ได้แก่ การสร้างโลก การล้างโลก วงศ์แห่งเทพเจ้า ยุคของพระมनु และวงศ์แห่งกษัตริย์ทั้งหลาย และ 2) คัมภีร์ลึงคปุราณะจัดอยู่ในกลุ่ม “ตามสะปุราณะ” ซึ่งเป็นกลุ่มคัมภีร์ปุราณะที่นับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด จึงแสดงวิธีการบูชาพระศิวะในรูปสัญลักษณ์ของพระองค์ ได้แก่ ศิวลึงคะ คัมภีร์ลึงคปุราณะได้บันทึกไว้ซึ่งวิวัฒนาการแห่งศิวลึงคะ สัญลักษณ์เพศชายแห่งพระศิวะ พิธีกรรม นอกจากนี้แล้ว คัมภีร์ลึงคปุราณะยังได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการทางศาสนาและปรัชญาซึ่งผู้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดสามารถทำให้วิญญาณส่วนตนเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับวิญญาณสูงสุด ได้แก่ พระศิวเทพเจ้า

คำสำคัญ: ลึงคปุราณะ; การวิเคราะห์; สังคมวัฒนธรรม

Abstract

The research objectives were to 1) conduct an analytical study of the Lingapurana and 2) conduct a socio-cultural study of the Lingapurana in some aspects, such as its cultural, religious, and philosophical principles and ethics. This research was documentary research using the research methodology of qualitative research by method and data analysis from documents by transliteration and translation, a review of concepts, theories, and related literature from Sanskrit, Thai, and English documentary evidence. The research results were as follows: 1) the Lingapurana contained the five general characteristics of the Mahapurana, viz., creation, dissolution, and re-creation; genealogy of gods; the ages of Manu; and genealogy and history of royal houses. and 2) The Lingapurana was divided into the "Tamasa Purana" group, which worshipped Lord Siva as the Supreme God. Thus, it described the evolution of Linga, a phallic form of Siva. It recorded the tradition of the rise of the Linga cult, the modes of worshipping Linga, and the principles of its ritual. Furthermore, the Lingapurana detailed the procedure of religious and philosophical principles as a means of achieving the ultimate goal, namely, the absorption of the personal soul into the supreme soul—Lord Siva.

Keywords: Lingapurana; Analytical Study; Socio-culture

บทนำ

นักวรรณคดีสันสกฤตต่างก็ยอมรับคัมภีร์ปุราณะเป็นวรรณคดีประเภทหนึ่ง ซึ่งบรรจุไว้ด้วยศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย มีลักษณะใกล้เคียงกับสารานุกรม เป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าควรแก่การศึกษา จนได้รับยกย่องว่าเป็นพระเวทที่ห้าเช่นเดียวกับมหาภารต มหาภารตะ คำว่า “ปุราณะ” ตามศัพท์ หมายถึง เก่าแก่ โบราณ แต่เมื่อใช้เป็นศัพท์เฉพาะจะหมายถึง วรรณคดีที่รวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อกันมาแต่โบราณกาล อันรวมถึงตำนานที่ปรากฏในวรรณคดีสมัยพระเวทด้วย ในวัฒนธรรมฮินดูถือว่าปุราณะเป็นวรรณคดีศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางโลกปะปนมากและมีความสำคัญในระดับสอง กล่าวคือ เป็นส่วนเพิ่มเติมจากคัมภีร์พระเวท มีจุดประสงค์เพื่อสั่งสอนผู้หวัญและศูทรที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาพระเวท (จำลอง สารพัดนึก, 2530) มีข้อความกล่าวถึงของวรรณคดีปุราณะว่า “จักรวาลย่อมหมุนไปอย่างไร้แสงสว่าง หากพระจันทร์และพระอาทิตย์ไม่ส่องแสง ปรากฏการณ์เดียวกันนี้ย่อมเกิดขึ้นเมื่อปุราณะไม่ถูกแสดง” (A Board of Scholars, 1970) ดังนั้น ปุราณะจึงเปรียบเสมือนเป็นพระเวทสำหรับสามัญชน เป็นคัมภีร์ที่มีอิทธิพลอย่างใกล้ชิดต่อชาวฮินดูเพียงทั้งทางโลกและทางธรรม ด้วยเหตุว่าได้รับความนิยมนับถือกันมาก ทำให้กลายเป็นคัมภีร์หลักของศาสนาฮินดูประเภทหนึ่งและมีคัมภีร์ปุราณะหลายคัมภีร์ที่มีความสำคัญต่อศาสนาฮินดู มีการสอนกัน

อย่างแพร่หลาย ที่สำคัญคือสามารถเข้าถึงได้ทุกชนชั้น (Wilson, 1980) นอกจากนี้วัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเพื่อยกย่องเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งในจำนวน 3 องค์ ได้แก่ พระพรหมา พระวิษณุ และพระศิวะ ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จึงนับเป็นแหล่งสำคัญเพื่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทุกประเภทเกี่ยวกับชีวิตของชาวอินเดียนโบราณ

วรรณคดีเป็นเสมือนกระจกสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าผู้แต่งจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ เพราะผู้แต่งไม่ได้มีเฉพาะความเป็นปัจเจกแต่ยังมีสถานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมด้วย สิ่งที่น่ามาเขียนจึงอยู่ภายใต้เงาของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณคดี (กุสุมา รักษมณี, 2537) ดังนั้น วรรณคดีก็อาจเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดหรือสร้างวัฒนธรรม ค่านิยม ความคิด ความเชื่อให้แก่บุคคลที่เป็นสมาชิกในสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้น วรรณคดีปุราณะซึ่งประกอบด้วยเรื่องราวทางโลกจำนวนมากย่อมมีบทบาทในการสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมตามความเป็นจริงมากกว่าวรรณคดีทางศาสนาและปรัชญา ได้แก่ คัมภีร์พระเวท คัมภีร์พราหมณะ คัมภีร์อาร์ณยกะ และคัมภีร์อุปนิษัท อีกทั้งเทพปกรณัม (Myths) ที่ปรากฏในวรรณคดีปุราณะ จึงไม่เพียงแต่สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมเท่านั้น ยังอาจส่งเสริมให้ความเชื่อทางศาสนามีความมั่นคงยิ่งขึ้น

คัมภีร์ลิงคปุราณะเป็นคัมภีร์ลำดับที่ 11 แห่งคัมภีร์มหาปุราณะทั้ง 18 คัมภีร์ แบ่งออกเป็น 2 ภาคคือ (1) ปุรวภาค ประกอบด้วย 108 อชฺยาย 6767 โศลก และ อุตตรภาค ประกอบด้วย 55 อชฺยาย 2357 โศลก จัดอยู่ในกลุ่มคัมภีร์ตามสะ ปุราณะ ซึ่งกล่าวสรรเสริญหรือให้ความสำคัญพระศิวะมากกว่าเทพเจ้าองค์อื่น ๆ แต่งโดยฤๅษิกฤษณะ ไทวปายนะ วยาสะ ในตอนเริ่มต้นทวาทพยุค ด้วยลักษณะคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองเกือบทั้งหมด มีบางตอนสั้น ๆ ในส่วนท้ายของอุตตรภาคเท่านั้นที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้ว เนื้อหาอธิบายถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของลิงคะ ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า คิวลิงคะ โดยมีตำนานและเรื่องเล่าที่แตกต่างกันหลายเรื่องเกี่ยวกับกำเนิดของคิวลิงคะ พิธีกรรมและการบูชาพระคิวเทพเจ้า ผลที่จะได้รับจากการบูชาได้อย่างถูกต้องตามหลักและวิธีการซึ่งทั้งหมดได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ลิงคปุราณะโดยวิธีการเล่าเรื่องเทพปกรณัม ตำนาน หรือเกร็ดประวัติต่าง ๆ ทั้งยังได้อธิบายถึงหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับบอหิงสา การไม่เบียดเบียนกันและกัน

สังคมวัฒนธรรมของชาวอารยันโบราณในยุคที่มีการรวบรวมและเรียบเรียงคัมภีร์ปุราณะนั้นอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านจากการนับถือและบูชาเทพเจ้าจากฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เพราะชาวอารยันอินเดียสมัยนั้น มีความใกล้ชิดและผูกพันกับธรรมชาติ จึงได้สมมติปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีอำนาจหรืออิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตให้เป็นเทพเจ้าของตนเอง จะต้องสวดสรรเสริญประกอบยัญพิธี เพื่อให้เทพเจ้าโปรดปรานและประทานความดีงาม ความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหาร ความมีชัยชนะเหนือศัตรู นอกจากปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สำคัญๆ ถูกสมมติให้เป็นเทพเจ้าแล้ว สิ่งของบนโลกก็ถูกสมมติให้เป็นเทพเจ้าด้วย เช่น แม่น้ำ ภูเขา พืช เครื่องมือที่ใช้ในพิธีบวงสรวงสังเวย ไปสู่การนับถือบูชา สวดอ้อนวอนเทพเจ้าที่เป็นบุคคลหรือมีลักษณะ

เป็นตัวตน (Macdonell, 1971) ดังนั้น คัมภีร์ปุราณะจึงบรรจุด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าที่เป็นตัวบุคคล ผ่านเทพปกรณัม ตำนาน เกร็ดประวัติ และเรื่องเล่าของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม โดยได้พยายาม สอดแทรกหลักปรัชญาศาสนา จริยธรรมไว้ในคัมภีร์เหล่านั้นรวมทั้งคัมภีร์ลึงคปุราณะก็เป็นอย่าง เดียวกัน

นอกจากจะแหล่งรวมเรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพเจ้าแล้ว คัมภีร์ลึงคปุราณะยังนับว่าเป็นแหล่งรวม ศาสตร์อื่น ๆ เช่น ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ จริยศาสตร์และด้านวรรณกรรม เป็นบ่อเกิดของพิธีกรรม ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นเค้าโครงหรือรากเหง้าทางความคิดและความเชื่อที่อิทธิพลสำคัญต่อการกล่อม เกลาความเชื่อทางศาสนาและสังคมวัฒนธรรมของคนอารยันโบราณเป็นอย่างดี ฉะนั้น การศึกษา รายละเอียดเกี่ยวกับคัมภีร์ปุราณะย่อมให้คุณค่าที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ตำนาน นิทานโบราณของฮินดู ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุว่า ผู้รวบรวมสมัยหลังได้ใช้วิธีการเพิ่ม หรือแต่งเติมเนื้อหาให้แก่คัมภีร์ปุราณะเรื่อยมาเพื่อให้คัมภีร์ปุราณะใช้ได้กับทุกสมัยและครอบคลุม เนื้อหาแทบทุกเรื่องแบบสารานุกรมซึ่งประมวลความรู้หลากหลายสาขาวิชา

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าเพื่อเป็นการสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการด้านสันสกฤตศึกษาจึง ควรมีการศึกษาคัมภีร์วิเคราะห์คัมภีร์ลึงคปุราณะ ด้วยวิธีการแปลและศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นที่ เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หลักจริยธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์ลึงค ปุราณะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ลึงคปุราณะ
2. เพื่อศึกษาเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หลักจริยธรรมในคัมภีร์ลึงคปุราณะ

การทบทวนวรรณกรรม

คัมภีร์ปุราณะมี 2 ประเภท คือ มหาปุราณะและอุปปุราณะ แต่ละประเภทมี 18 เล่ม ในทาง เนื้อหาของคัมภีร์ปุราณะที่ให้ความสำคัญกล่าวสรรเสริญเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งโดยเฉพาะตามนิยายที่ นับถือว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุดของฮินดูหรือตรีมูรติ ในคัมภีร์ปัทมปุราณะ อุตตรขันธ์ (236. 18-21) ได้ แสดงการจัดกลุ่มคัมภีร์ปุราณะออกเป็น 3 กลุ่ม ตามหลักคุณะ (guṇa) คือ รชส (Rajas) เป็นคุณะแห่ง ความเคร่งหมอง การเคลื่อนไหว กระวนกระวาย ความโหดร้ายของอารมณ์ สดุด (Sattva) ซึ่งเป็น คุณะแห่งความจริงแท้ ความมีอยู่ เป็นมูลฐานของ ความดี ความสุข และตมส (Tamas) เป็นคุณะความ มีผิด เป็นมูลฐานของความรู้สึกเฉย ๆ การปราศจากความสนใจ ความโง่เขลา ความรู้สึกกลับสน เชื่องซึม เหนงหงอย หดหู่ หนักหน่วง ดังนี้ (Shastri, 1975)

1. กลุ่มราชสปุราณ (Rājasa Purāṇa) คือปุราณะกลุ่มที่สรรเสริญพระพรหมา ผู้สร้างโลก ได้แก่ พรหมปุราณ (Brahma Purāṇa) พรหมานันทปุราณ (Brahmāṇḍa Purāṇa) พรหมไววรตปุราณ (Brahma Vaivarta Purāṇa) มาร์กณฑะปุราณ (Mārkaṇḍeya Purāṇa) ภวิษ्यปุราณ (Bhaviṣya Purāṇa) และวามนปุราณ (Vāmana Purāṇa)

2. กลุ่มสัตตวิกปุราณ (Sāttvika Purāṇa) คือปุราณะกลุ่มที่สรรเสริญพระวิษณุ ผู้รักษา/คุ้มครองโลก ได้แก่ วิษณุปุราณ (Viṣṇu Purāṇa) ภาควตปุราณ (Bhāgavata Purāṇa) นารายณ์ปุราณ (Nārada Purāṇa) ครุฑปุราณ (Garuḍa Purāṇa) ปทุมปุราณ (Padma Purāṇa) และวราหปุราณ (Varāha Purāṇa)

3. กลุ่มตามสปุราณ (Tāmasa Purāṇa) คือปุราณะกลุ่มที่สรรเสริญพระศิวะ ผู้ทำลายล้าง ได้แก่ ศิวปุราณ (Śiva Purāṇa) ลิงคปุราณ (Liṅga Purāṇa) สกนดปุราณ (Skanda Purāṇa) อคินิปุราณ (Agni Purāṇa) มตสยปุราณ (Matsya Purāṇa) และกูรมปุราณ (Kūrama Purāṇa)

คัมภีร์ลึงคปุราณะจัดอยู่ในกลุ่มตามสปุราณะ ซึ่งกล่าวสรรเสริญหรือให้ความสำคัญพระศิวะมากกว่าเทพเจ้าองค์อื่น ๆ แต่งโดยฤๅษีกฤษณะ ไทวปายนะ วยาสะ ตามวิษณุปุราณะ (Wilson, 1980) โดยการแต่งคัมภีร์ในระยะเริ่มต้นแห่งทวารยุค คัมภีร์ลึงคปุราณะมีเนื้อหาส่วนใหญ่อ้างอิงถึงการบูชาพระศิวเทพเจ้า โดยเฉพาะในรูปของลึงค์หรือศิวลึงค์ อวตารของพระศิวะ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ภาค คือ (1) บุรพภาค (ปูรพภาค) มีอรรถาธิบาย 108 บท (2) อุตตรภาค (อุตตรภาค) มีขนาดสั้นกว่า อรรถาธิบายเพียง 55 บท ส่วนเนื้อหาอธิบายถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของลึงคะ หรือ ศิวลึงค์ ในคัมภีร์นี้มีตำนานและเรื่องเล่าที่แตกต่างกันหลายเรื่องเกี่ยวกับกำเนิดศิวลึงค์ การดำเนินพิธีกรรมที่ถูกหลักและการบูชาพระศิวเทพเจ้า ผลที่จะได้รับจากการบูชาอย่างถูกต้องตามหลัก มีรายละเอียดการเล่าเรื่องเทพปกรณัมตำนาน หรือเกร็ดประวัติของเรื่องหรือสิ่งต่าง ๆ ที่หลากหลาย (A Board of Scholars, 1990)

Wilson (1980) ได้แปลวิษณุปุราณะเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งนอกจากจะได้ศึกษาคัมภีร์ปุราณะอย่างมีระบบ พร้อมทั้งเขียนบทนำมีเชิงอรรถ วิจารณ์และเปรียบเทียบที่มีเนื้อหาครอบคลุมทุกด้านในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 แล้ว ยังกล่าววยกย่องว่าเป็นคัมภีร์ที่มีความใกล้เคียงกับคานียามว่า ปุราณปญจลักษณ์ มากที่สุด และยังได้ทำหมายเหตุเพื่ออธิบายและขยายความเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมสำคัญตามที่ปรากฏในคัมภีร์วิษณุปุราณะ

Prapandvidya (1975) ศึกษาคัมภีร์ธรมารณยปุราณะนี้ซึ่งมีเรื่องราวที่กล่าวถึงการสดุดีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือที่เรียกในภาษาสันสกฤตว่า “ตฺริธมฺหาตฺมย” คัมภีร์ธรมารณยปุราณะกล่าวถึงวงศ์ของพระราชาในวัตติศาสตร์สมัยกลางของอินเดียซึ่งสามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นเรื่องที่มีอยู่จริงในทางประวัติศาสตร์ คัมภีร์นี้เป็นเรื่องของชนเชื้อชาติหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “โมตะ” มหาตมา คานธี เป็นคนอยู่ในเชื้อชาตินี้ตามที่กล่าวไว้ในธรมารณยปุราณะ ชนชาตินี้อ้างว่าพวกตนถูกสร้างมาโดยพระพรหมาในตอนแรกที่พระองค์สร้างโลก

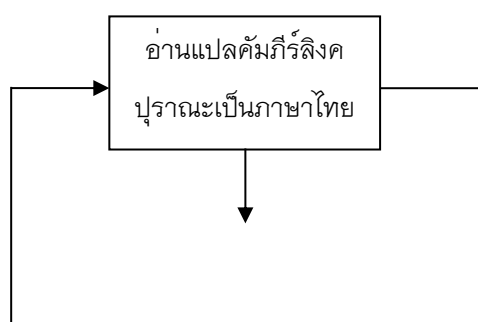
สุภาพร พลายเล็ก (2557) ผู้วิจัยได้ศึกษาความสำคัญของคัมภีร์วิษณุปุราณะและจักรวาลวิทยาที่ปรากฏในคัมภีร์วิษณุปุราณะทั้งยังได้เปรียบเทียบกับวรรณกรรมไทยซึ่งคัมภีร์ทั้งสองต่างก็เป็นคัมภีร์ทางศาสนาและมีความสำคัญสูงอิทธิพลต่อวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของประชาชนที่นับถือศาสนาทั้งสองศาสนาอย่างเด่นชัดที่สุด และกล่าวว่า “จักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะและไตรภูมิพระร่วงมีจำนวนมากมาย จักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะ มีลักษณะกลมเหมือนไข่ ดาวเหนือเป็นศูนย์กลางจักรวาล แต่จักรวาลในไตรภูมิพระร่วงมีลักษณะทรงกระบอก โลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล พื้นที่ภายในจักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะและไตรภูมิพระร่วงมีลักษณะเป็นวงกลมเรียงซ้อนกันเป็นชั้นประกอบด้วยพื้นที่ใต้แผ่นดิน”

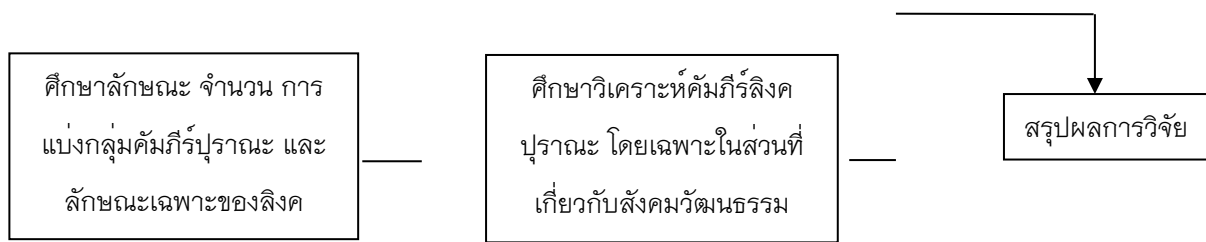
ศาสตราจารย์ประติวา เเวอร์มา (Verma, 1988) ได้ศึกษาระบบของสังคมอินเดียโบราณนอกจากนี้ยังได้เสนอระบบอภิปรัชญา ศาสนา จริยธรรม และการเมืองเท่าที่ปรากฏอยู่ในมหากาพย์มหาภารตะและคัมภีร์มनुสมฤติ โดยเวอร์มาได้เปรียบเทียบกับระบบสังคม ความเป็นสังคมและความเป็นปัจเจก สถาบันทางสังคม การควบคุมทางสังคมด้วยระเบียบ กฎเกณฑ์ ประเพณี และข้อห้ามอื่น ๆ พร้อมทั้งได้ศึกษาค่านิยมและจุดหมายสูงสุดของสังคมอันเป็นอุดมคติ

ปรมินทร์ จารุวรรณ (2549) กล่าวถึงภาพสะท้อนสังคมไทยที่ปรากฏในเทพปกรณัมว่า “ตำนานปรัมปราที่มักถูกมองว่าเป็น “เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์เหนือจริง” แท้จริงแล้วสามารถนำมาอธิบาย “ลักษณะที่เป็นจริง” ของสังคมไทยได้ ดังนั้น โลกของตำนานปรัมปราจึงสอดคล้องกับโลกของความเป็นจริงหรือกล่าวได้ว่าสอดคล้องกับลักษณะของสังคมไทยที่สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม”

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิจัยจากการศึกษาลักษณะจำนวนองค์ประกอบ การแบ่งกลุ่มคัมภีร์ปุราณะทั้งหมด อ่านและแปลลึงคปุราณะเป็นภาษาไทย วิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หลักจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ลึงคปุราณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้





ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านเอกสารที่ใช้ศึกษา ผู้วิจัยได้ยืมคัมภีร์ลึงคปุราณะภาษาสันสกฤต ฉบับ “ศิวูยาสมหริโพรกต์ ลึงคปุราณม” (श्रीव्यासमहर्षिप्रोक्तं लिङ्गपुराणम्) อักษรเทวนาครีทั้งฉบับ พร้อมทั้งมีคัมภีร์อรรถาธิบายเป็นภาษาสันสกฤต ชื่อว่า คิวโตษินี (Śivatoṣinī) ของ คณเศ นาตู (Gaṇeśa Nātū) ซึ่งอธิบายแทรกอยู่ในฉบับพิมพ์เล่มเดียวกัน ตรวจชำระ (บรรณาธิการ) โดย ศาสตราจารย์ เจ แอล ศาสตริ (J. L. Shastri) และฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษของ Ancient Indian Tradition & Mythology Vol. 5 และ Vol. 6 เป็นหลักในการศึกษา
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ คัมภีร์ลึงคปุราณะ คุณสมบัติ 5 ประการของปุราณะ และเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หรือหลักทางจริยธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการระบวนการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิธีการวิจัยโดยการใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยการปริวรรตและแปล ทบทวนแนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสารวิชาการทั้งภาษาสันสกฤต ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์มหาปุราณะ อุปปุราณะ

ขั้นตอนที่ 2 อ่าน แปลคัมภีร์ลึงคปุราณะเป็นภาษาไทยและทบทวนวรรณกรรมซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีสันสกฤต โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาคัมภีร์มหาปุราณะทั้ง 18 คัมภีร์ การจัดกลุ่มคัมภีร์ องค์ประกอบของความเป็นคัมภีร์ปุราณะ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและรายละเอียดด้านสังคมวัฒนธรรมในคัมภีร์ลึงคปุราณะ ประเด็นที่เลือกมาเพื่อศึกษา คือ รูปแบบที่เป็นลักษณะที่บ่งความเป็นคัมภีร์ปุราณะ เนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม พิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หรือหลักจริยธรรม

ขั้นตอนที่ 4 อภิปรายผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ว่า เพื่อศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ลึงคปุราณะนั้น ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์ลึงคปุราณะประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการสมบูรณ์ตามลักษณะปุราณะดังนิยามลักษณะของคัมภีร์ที่เป็นปุราณะ กล่าวคือ (1) สรุด กล่าวถึงการสร้างโลกในสมัยต่าง ๆ (2) ปุริตีสรุด กล่าวถึงการสร้างโลกขึ้นใหม่อีกครั้งภายหลังการประลัย (ทำลายล้าง) ของเทพเจ้า (3) วัศ กล่าวถึงวงศ์เทพเจ้าต่าง ๆ (4) มนุวัตราณี กล่าวถึงยุคต่าง ๆ ของพระมนุ ผู้เป็นต้นกำเนิดของมวลมนุษย์ และ(5) วัศานุจรีต กล่าวถึงวงศ์แห่งพระราชาทรงหลาย (Amarasinha, 1998) จากการศึกษา คัมภีร์ลึงคปุราณะโดยตลอดจึงพบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์นั้น มีความสมบูรณ์คือประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการ แต่ถึงอย่างนั้น ลักษณะบางประการไม่ได้มีการเน้นมากนัก คือบางลักษณะมีการกล่าวถึงเพียงเล็กน้อย บางลักษณะกลับมีการกล่าวถึงอย่างมาก เหมือนจะเป็นการบอกให้ทราบว่าในคัมภีร์นี้เน้นเรื่องราวดังกล่าวมากกว่าลักษณะประการอื่น แต่ถึงกระนั้นก็มีองค์ประกอบครบถ้วนตามนิยามดังกล่าว ดังนี้

ลักษณะประการที่ 1 สรุดะ (สรุด) การสร้างโลก หรือการอุบัติขึ้นแห่งโลก คัมภีร์ลึงคปุราณะเล่าเรื่องการสร้างโลกหรือการอุบัติแห่งโลกว่า เมื่อฤๅษีทั้งหลายถามแล้ว romeหระณะจึงนำไปถามต่อกะพระพรหมว่า “ลึงคะมีกำเนิดจากอะไร มีรูปร่างเช่นใด พระรุทรเทพเจ้าผู้มเหศวรได้รับการบูชาในรูปของลึงคะเช่นใด อะไรคือลึงคะ ผู้ใดคือลึงคะ” (I.17.2-4) พระพรหมเทพเจ้าจึงได้ตอบสรุปสั้น ๆ ว่า “ปรธาน สัตมาชยาต สัต จ ปรเมศวระ” (I.17.5) มีความหมายว่า ลึงคะ คือ ประธาน (สสารเบื้องต้นของจักรวาลหรือสสารที่ไม่มีการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นจุดกำเนิดของสสารทั้งมวลในโลกแห่งวัตถุ) ลึงคะคือพระปรเมศวร (พระศิวะ) โดยเทพตรีมูรติในนาม พระรุทรเทพเจ้า พระพรหมเทพเจ้า และ พระวิษณุเทพเจ้า ทั้งสามพระองค์รวมกันเป็นปรเมศวระ (คือพระศิวเทพเจ้า) หลังจากนั้นในคัมภีร์ลึงคปุราณะ พระพรหมได้อธิบายลำดับแห่งการสร้างโลกโดยลักษณะการสร้างโลกที่อธิบายไว้ในคัมภีร์ลึงคปุราณะสอดคล้องกับหลักที่อธิบายโดยปรัชญาสาขชยะ โลกที่สร้างโดยพระพรหมเทพเจ้านั้นมี 14 โลก ตามข้อความในคัมภีร์ว่า (Shastri, 1975) ไตสตุ สัจฉาติต สรวุ จตุรทศวิธ ชคต (I.6.13) ซึ่งเมื่อนับพื้นโลกในตำแหน่งกลางจะนับขึ้นเบื้องบน 7 ได้แก่ ภูรุ ภูวรุ สุวรุ มหรุ ชนะ ตปสุ สตยมุ และนับลงเบื้องล่าง 7 ได้แก่ อตล วิตล สุตล รสาตล ตล ตลาตล ปาตาล (A Board of Scholars, 1990)

ลักษณะประการที่ 2 ปุริตีสรุด การสร้างโลกขึ้นใหม่หลังประลัยของเทพเจ้า การสร้างโลก (สรุด) จบสิ้นลงเมื่ออายุของพระพรหมเท่ากับเวลา 1 กัลป์ของโลกมนุษย์ ซึ่งลึงคปุราณะอธิบายว่าช่วงเวลา 1 กัลป์นั้นเท่ากับ 432,000,000 ปี มีเวลาเท่ากับ 14 มัณวันตระ เมื่อครบ 14 มัณวันตระแล้วจะ

เกิดการทำลายล้างโดยพระคิเวเทพเจ้า เรียกการทำลายล้างนี้ว่า ปรากฏตะ ประลัย (ปรากฏต พรलय) เป็นการทำลายล้างโลกครั้งใหญ่ เมื่อเกิดการทำลายล้างโลกแล้ว สรรพสิ่งในโลกจะกลับมารวมเป็นหนึ่งเกี่ยวกับประกฤติ (ปรกฤติ) ซึ่งซ่อนอยู่ในความเป็นพระคิเวเทพเจ้า หลังจากนั้น พระคิเวเทพเจ้าจะแบ่งตัวเองออกเป็นประกฤติ (ปรกฤติ) และ อาตมัน (อาตฺมน) พระวิษณุเทพเจ้าประทับนอนอยู่บนอาสนะ (เศษนาคราช) ที่สะดือทะเล พระพรหมเทพเจ้ากำเนิดจากดอกบัวบนสะดือของพระวิษณุเทพเจ้า และขอพรพระคิเวเทพเจ้าแล้วจึงจะสร้างโลกใหม่เป็นประติสรคะ (ปรติสรค) (1.85.10,11) โลกจึงกลับมาสมบูรณ์อีกครั้งเพื่อรอให้ถึงเวลา 1 กัลป์จึงจะถูกทำลายล้างอีกครั้ง วนเวียนอยู่เช่นนี้เรื่อยไป

ลักษณะประการที่ 3 วิตะ (วิศ) วงศ์เทพเจ้า และ ลักษณะประการที่ 5 วิศานุจริตะ (วิศานุจริต) วงศ์แห่งพระราช ในลึงคปุราณะ (Linga I.65-69) กล่าวถึงวงศ์แห่งกษัตริย์จันทรวงศ์ และกษัตริย์สุริยวงศ์ ซึ่งครองเมืองอโยธยาและเมืองประยาควั เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คัมภีร์นี้ไม่ได้ให้น้ำหนักหรือเน้นเกี่ยวกับลักษณะประการที่ 3 และ ประการที่ 5 นี้เหมือนอย่างลักษณะประการอื่นในการศึกษาวิเคราะห์นี้จึงได้นำมาแสดงไว้ในเป็นเรื่องเดียวกัน

สุริยวงศ์ปกครองเมืองอโยธยาจากพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า ไวรสวต มนุ ถึง พระเจ้าสตยวต และจากพระเจ้า สตยวต ถึงพระเจ้าสคร และ จากพระเจ้าสคร ถึงพระเจ้าพุททพล

จันทรวงศ์ ปกครองเมืองประยาคว จากพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า ปุรุรวส ถึง พระเจ้ายาติ จากพระเจ้ายาติ ถึงพระเจ้าชยามฆ และจากพระเจ้าชยามฆ ถึงพระเจ้าศรีฤๅษณ เป็นต้น

ลักษณะประการที่ 4 มนุนตราณิ ยุคของพระมนุ ในการสร้างโลกแบ่งช่วงเวลาออกเป็น (1) กลป (2) มนุนตฺร (3) ยุค (4) ส่วตฺสรส (5) ส่วนอื่น ๆ อีก คำว่า มนุนตฺร ในปุราณะ เท่ากับ 71 ของยุคทั้ง 4 เท่ากับ หนึ่งพันสองร้อยปีของเทวดา เท่ากับ 1 ส่วน 14 ของวันแห่งพระพรหมเทพเจ้า ดังนั้น 14 มัณวันตฺระจึงเท่ากับหนึ่งวันเต็มของพระพรหมเทพเจ้าซึ่งก็เท่ากับเวลา 1 กัลป์ของโลกมนุษย์ ในแต่ละมัณวันตฺระจะมีการทำลายล้างโลกอย่างเล็กน้อยเป็นจำนวน 1 ครั้ง นั่นหมายความว่า เมื่อกาลเวลาดำเนินไปจนครบ 1 วันแห่งพระพรหมมีการประลัยอย่างเล็กเป็นจำนวน 14 ครั้ง ซึ่งมีชื่อเรียกดังนี้ (1) สุวามฤว (2) สุวาโรจิษ (3) อุตตม (4) ตามส (5) ไรวต (6) จากุษ (7) ไวรสวต (8) สวารณิ (9) ฐรม (10) สวารณิก (11) ปิตฺงค (12) อปีตฺงคาก (13) ศพล และ(14) วรณก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ว่า เพื่อศึกษาเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หลักจริยธรรมในคัมภีร์ลึงคปุราณะ ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์ลึงคปุราณะ เป็นคัมภีร์ที่กล่าวสรรเสริญยกย่องพระคิเวเทพเจ้าในฐานะเป็นเทพเจ้าสูงสุดอยู่ในกลุ่มตามสปุราณ ประกอบด้วย คิวปุราณะ ลึงคปุราณะ สกนทปุราณะ อคนิปุราณะ มตสยปุราณะ และกูรมปุราณะ นั้น เพราะเหตุที่ได้ชื่อว่า ลึงคปุราณะ จึงมีการกล่าวถึงลึงค หรือ คิวลึงค ในคัมภีร์นี้บ่อยครั้ง นับแต่เหตุแห่งกำเนิด การบูชา การสร้าง ประเภทที่สร้าง การประกอบพิธีกรรมบูชา ผลการบูชาลึงคอย่างถูกต้อง รวมถึงบทสวดแต่ละบทซึ่งใช้ในแต่ละพิธีกรรมตามวัตถุประสงค์ของผู้ประกอบพิธีบูชา

กำเนิดคิวงคิงคปรากฏในคัมภีร์ลึงคปฐาณะ อธิบายที่ 17 เมื่อฤๅษีทั้งหลายถามแล้ว โธมหรณะ จึงนำปฐาณะต่อกะพระพรหมา ว่า (A Board of Scholars, 1990) “ลึงคมีกำเนิดจากอะไร มีรูปปร่าง เช่นใด พระรฐะเทพเจ้าผู้มเหศวรได้รับการบูชาในรูปของลึงคเช่นใด อะไรคือลึงค ผู้ใดคือลึงค” (I.17.2-4) ในเบื้องต้นพระพรหมตอบคำถามอย่างสรุปว่า (Shastri, 1975) “ปฐาณํ ลึงคมาชยาตํ ลึงค จ ปรมศฺวระ” (I.17.5) แปลความว่า ลึงค คือสิ่งที่เรียกว่า ประธาน (คือสสารเบื้องต้นของจักรวาลหรือ สสารที่ไม่มีการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นจุดกำเนิดของสสารทั้งมวลในโลกแห่งวัตถุ) และ ลึงค คือพระ ปรมศฺวระ (พระคิระ) หลังจากนั้นพระพรหมก็เล่าเหตุการณ์ที่ลึงคซึ่งมีลักษณะว่าเป็นเสมือนเสาที่มี เปลวไฟลุกท่วมอยู่รายรอบ (I.17.34) นั้น ปฐาณํขึ้นท่ามกลางมหาสมุทรและพระวิษณุได้อวดตารเป็นหมู ป่าใช้เขี้ยวขุดลงไปเบื้องล่างเพื่อค้นหาจุดกำเนิดของลึงค ขณะที่พระพรหมเองได้กลายเป็นหงส์บินขึ้น ไปข้างบนเพื่อค้นหาจุดสิ้นสุด แต่เทพเจ้าทั้งสององค์ก็ไม่สามารถไปถึงจุดสิ้นสุดได้แม้จะผ่านเวลาเป็น พันปี จึงได้กลับมาที่จุดเริ่มต้นพร้อมกันอีกครั้ง ระหว่างนั้นก็มีเสียงเปล่งออกมาว่า โธม (โธม) โดยได้ แยกออกเป็น 3 มาตรา คือ อ อ มุ พระวิษณุเทพเจ้าเป็นผู้ได้ยินเสียงนี้ จาก โธม ก็กลายเป็น สร พยัญชนะ เป็นพรหมัน เป็นฤคเวท ยชฺรเวท สามเวท ที่ตั้งขึ้นอยู่รายรอบเสาแห่งไฟนั้น (I.17.49-82)

เรื่องราวที่พระพรหมเทพเจ้า เล่าให้เหล่าเทวดาฟังเกี่ยวกับกำเนิดแห่งคิวงคิงคนี้ จะพบว่า มี การอธิบายลักษณะของพระวิษณุเทพเจ้าเป็นเทพเจ้าสูงสุด คือมีศิระหนึ่งพัน แขนหนึ่งพัน ซึ่งเป็น ลักษณะที่สอดคล้องกับมณฑลที่ 10 สุกตะที่ 90 โศลกที่ 1 แห่งคัมภีร์ฤคเวทที่เรียกว่า ปุรุชะ สุกตะ ข้อความดังกล่าว มีว่า สหสฺรศิรฺษา ปุรุชะ สหสฺรชฺษะ สหสฺรปาต/ (RV.X.90.1) ความว่า ปุรุชะมีศิระ หนึ่งพัน ดวงตาหนึ่งพัน มีเท้าหนึ่งพันโยชน์ (สุภาพร พลายเล็ก, 2557) ซึ่งเป็นการอธิบายถึงปุรุชะ อัน เป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งในโลก แม้กระนั้น ด้วยการที่เป็นตามสปุราณะของลึงคปฐาณะจึงกำหนดให้ พระวิษณุเทพเจ้าเข้ามาอยู่ในรูปของพระตรีมูรติเทพเจ้าเสียก่อนแล้วจึงขอพรเพื่อการสร้างโลกจากพระ คิระเทพเจ้า ซึ่งอยู่เหนือขึ้นไปอีก เป็นสสารที่ไม่สามารถอธิบายได้

การสร้างคิวงคิงคประเภทต่าง ๆ ก็เพื่อเป็นวัตถุประสงค์ของผู้บูชาเอง (I.74.2-11) พระวิษณุ บูชาคิวงคิงคที่ทำด้วยโพลิน พระอินทร์-ทับทิม บุตรแห่งวิศรวัส-ทอง วิศเวทเว-เงิน วสุส-แม่เหล็ก วายุ-ทองเหลือง อัศวิน-ดิน วรุณะ-คริสตัล อาทิตย-ทองแดง โสมะ-มุก อนันตนาคราชและงูใหญ่- ปะการัง ไทตยะและรากษสะ-เหล็ก คูหยกะ-เหล็กสามอย่าง คณะ-เหล็กทุกชนิด จามุณฑาและ มารดา-ทราย ไนรุติ-ไม้ ยมะ-หยก นิลรฐะ-แก้ว ลักขมี-ต้นลักขมี (มะตูม) คูหะ-ขี้วัว ฤๅษี-หญ้า กุศะ วามเทวะ-ปุษปะลึงคและมโนมนลึงคที่ทำด้วยของหอม สรัสวดี-รัตนะ ทูรดา-ทอง มีแท่นบูชา ด้วย มันตระทุกชนิด-เนยใส พระเวททั้งหมดบูชาคิวงคิงคที่ทำด้วยนมสัสม ปีศาจ-ตะกั่ว

การสร้างคิวงคิงคนั้นสามารถทำได้ด้วยวัสดุอุปกรณ์ 6 ชนิดใหญ่ และ 44 ชนิดย่อย ใน ลึงคปฐาณะ (I.74.13-17) กล่าวไว้เฉพาะประเภทใหญ่แห่งคิวงคิงค (A Board of Scholars, 1990) ดังนี้ (1) โศลชะ เป็นคิวงคิงคที่สร้างจากศิลา มี 4 ย่อย การบูชาคิวงคิงคที่ทำด้วยหินศิลาจะให้ความสำเร็จ (สิทธิ) (2) สร้างจากรัตนะ มี 7 ย่อย การบูชาคิวงคิงคชนิดนี้จะให้ผลเป็นความโชคดี (3) สร้างจากเหล็ก

มี 8 ย่อย ผู้บูชาจะได้รับทรัพย์สมบัติ (4) สร้างจากไม้ มี 16 ย่อย จะให้ความสำเร็จแห่งความยินดีทางโลกแก่ผู้บูชา (5) สร้างจากดินเหนียว มี 2 ย่อย มอบให้ซึ่งความสำเร็จทุกอย่าง และ (6) กษณิกะ (ชั่วคราว) มี 7 ย่อย ในบรรดาฉิวลึงคะทั้ง 6 ชนิดนี้ ชนิดที่สร้างด้วยหินศิลานับถือว่าเป็นการสร้างฉิวลึงคะที่ยอดเยี่ยมที่สุด รองลงมาคือสร้างด้วยเหล็ก ฐานของลึงคะให้ตั้งพระพรหมา พระวิษณุในท่ามกลางข้างบนให้ตั้งรุทธะ มหาเทวะ สทาคิระ แทนบูชา คุณะสามอย่าง (ตรีมายา พรหมวิษณุรุทธมายา) ผู้บูชาฉิวลึงคะ จะได้รับการสรรเสริญจากเทพเจ้าหลายองค์มีพระอินทร์ พระพรหมา พระอัคนี รวมถึงพญานาญ ยักษ์ ทานพ กิณนร เป็นต้น เป็นผู้มีใจบุญกุศล ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

สำหรับพิธีกรรมการบูชาพระคิระนั้น คัมภีร์ลึงคปุราณะอธิบายว่า ผู้ภักดีสามารถบูชาพระองค์ได้โดยผ่านการบูชาสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของพระองค์นั่นคือ ฉิวลึงคะ (ฉิวลึงค์) หากการบูชาโดยไม่ถูกวิธีแม้เป็นเวลานานนับพันปีก็ไม่สามารถเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับพระคิระ ตรงกันข้ามหากบูชาด้วยพิธีกรรมที่ถูกต้องก็จะได้รับผลอันพึงปรารถนาอย่างไม่ต้องสงสัย โดยในคัมภีร์ลึงคปุราณะ (I.79.10–22) อธิบายรายละเอียดการบูชาฉิวลึงคะไว้ว่า (A Board of Scholars, 1990) ให้ทำความสะอาดฉิวลึงคะด้วยน้ำสะอาด ตั้งไว้ในแท่นบูชาที่ประดับด้วยดอกบัว แล้วจึงถวายเครื่องยัญบูชาที่ชื่อว่า ปาทยะ อัจฉมะ และ อรชยะ แล้วให้ราตรดองค์ฉิวลึงคะนั้นด้วยน้ำ เนย และ นมอันบริสุทธิ์ แล้วจึงขัด เช็ดถูให้สะอาด โปรยด้วยผงสีเหลือง ดอกไม้สีแดง ใบมะตูม ดอกบัวแดงและบัวขาว ดอกไม้ชนิดต่าง ๆ เครื่องหอม ข้าวกับนมสัสม ข้าวราดด้วยน้ำผึ้งและเนยใส ข้าวสวยบริสุทธิ์ และข้าวซึ่งหุงด้วยวิธีการพิเศษทุกอย่าง ทั้งนี้ ในระหว่างการบูชาด้วยอามิสทั้งหลายนี้ จะต้องหมอบกราบครั้งแล้วครั้งเล่า สวดมนต์ระที่บูชาพระอิศานะ แล้วจึงต่อด้วยมนต์ระบูชาพระคิระ แล้วจึงสวดมนต์ระบูชาพระอิศานะ พระตตปุรุषะ พระอโษระ พระวามเทวะ และ พระสัทโยชาตะ จึงจะเป็นที่พอใจของพระมหะเศวระ

นอกจากนี้แล้วในคัมภีร์ลึงคปุราณะได้บรรจุหลักปรัชญาศาสนาไว้ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นหลักปรัชญาทางขะยะที่เน้นไปที่การสร้างโลก มีข้อความกล่าวถึงเหตุแห่งการเกิดโลกว่า (A Board of Scholars, 1990) ดูก่อนพระมุนีผู้เป็นใหญ่ พระมหะเศวระ ผู้มหาเทพ ทรงเป็นเทวะผู้ปรมาตมา สถิตอยู่ในที่เหนือกว่าประภติและปุรุषะ สาเหตุอันไม่แสดงอันสูงสุดมีขึ้นจากเทพผู้ยิ่งใหญ่ นั่น นักคิดเรื่องสิ่งนั้นทั้งหลายกล่าวว่า คือ ประธาน และ ประภติ ซึ่งไร้อิ่น สี รส ปราศจากเสียงและสัมผัส ไม่ชรา ตั้งมั่นไม่เสื่อม สถิตอยู่ในอาตมัน เป็นนิത്യ ซึ่งเป็นกำเนิดแห่งจักรวาล เป็นสิ่งมีชีวิตที่ยิ่งใหญ่ (มหาภูต) เป็นพรหมสูงสุด เป็นสิ่งยั่งยืน เป็นร่างกายของสิ่งมีชีวิตทั้งปวง เป็นสิ่งอันคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้านำไปแล้วในตอนแรก (ปรธาน) มีอยู่ (ในรูปของ) พรหม ซึ่งไม่มีเบื้องต้นและที่ สุด ไม่มีเกิด เป็นสิ่งบอบบาง ประกอบด้วยคุณสาม เป็นต้นกำเนิดแห่งสรรพสิ่ง ไม่อาจทำลายได้ เป็นสิ่งไม่อาจแสดง เป็นสิ่งที่ไม่อาจรู้ได้ (I.70.2 –10)

หลักธรรมหรือหลักปฏิบัติที่สำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักอหิงสา คือการไม่เบียดเบียนกัน การไม่ทำร้ายกัน ไม่มีจิตคิดประทุษร้ายกัน มีกล่าวถึงโดยมากในคัมภีร์ลึงคปุราณะ ดังข้อความภาษาสันสกฤตว่า หีสา สทา कुतश्चाना तस्मात्तुฮีสา विवृชयेत्/ อหิเศย โปโร

ธรรมะ สรวะษา ปุราณินา ทูริชาะ// (I.78.6) (Shastri, 1975) แปลความได้ว่า ดูก่อนพราหมณ์ คฤหัสถ์มีการเบียดเบียนอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น พึงเว้นจากการเบียดเบียน ธรรมอันสูงสุดคือการไม่เบียดเบียนนี้ควรมีแก่สัตว์ทั้งหมดทั้งปวง และ สรวโปกการกรณ สรวานุครห เอว จ/ ตทฺรจณํ ปรีปุราหุรยฺมูรฺเตรมฺนีศฺวราะ// (II.13.35–36) (Shastri, 1975) แปลว่า พระมุนีผู้สูงสุดกล่าวว่า การกระทำอุปการะแก่คนทั้งปวง การอนุเคราะห์แก่คนทั้งปวงนั้นเป็นการเคารพอันสูงสุดแก่พระผู้มีรูปแปดประการ (พระคิเว)

หลักปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่งได้แก่การที่คัมภีร์ลึงคปุราณะกล่าวว่าครุ หรือ ครุ เป็นบุคคลสำคัญ เพราะเป็นผู้ให้ความรู้ เป็นผู้ประกาศหลักความรู้ (วิทยา) ทำลายความมืดบอดทางปัญญา ดังความหมายที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อทุยตารก อุปนิษัต โดยแยกความหมายของศัพท์ ครุ เป็นคู่ หมายถึงความมืดบอด รุ คือ ผู้ทำลายความมืดนั้น ด้วยเหตุนี้ คำว่า ครุ จึงมีความหมายว่า ผู้ทำลายความมืดบอด ซึ่งการที่คัมภีร์ลึงคปุราณะได้ยกย่องสถานะของครุว่าเทียบเท่ากับองค์เทพเจ้าสูงสุดจึงได้แสดงข้อความเกี่ยวกับประเด็นนี้ไว้ว่า การบูชาที่ปรารถนาประโยชน์ควรกระทำในเวลาสนธยาทั้ง 3 บุคคลที่ถูกล่าว่า คือครุ ย่อมคือพระคิเว บุคคลที่เป็นพระคิเว ย่อมคือครุ พระคิเวเป็นเช่นใด ความรู้เป็นเช่นนั้น ความรู้เป็นเช่นใด ครุเป็นเช่นนั้น ความรู้ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระคิเวอันบุคคลจะได้รับนั้นมาจากครุ ผลที่เป็นเช่นนั้นย่อมได้รับเพราะมีความภักดีต่อพระคิเว (I.85.163–165)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาเนื้อหาของคัมภีร์ลึงคปุราณะนั้น พบว่าภาพรวมของคัมภีร์ปุราณะในด้านความหมายว่าหมายเรื่องเล่าโบราณ นิทานเก่าแก่ อายุของคัมภีร์ปุราณะ จำนวนมหาปุราณะทั้ง 18 คัมภีร์นั้นว่าเป็นเสมือนแหล่งอ้างอิง เป็นวรรณคดีโบราณ และเป็นสารานุกรมของศาสนาและวัฒนธรรมฮินดู โดยเฉพาะคัมภีร์ลึงคปุราณะซึ่งให้ความสำคัญกับพระคิเว การบูชาพระคิเวในรูปของคิวลิงคะ (คิวลิงค์) ประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของคัมภีร์ปุราณะ กล่าวคือ การสร้างโลก การสร้างโลกขึ้นใหม่หลังจากการประลัย วงศ์เทพเจ้า ยุคแห่งพระมุนีทั้งหลาย และ วงศ์แห่งพระราชหรือกษัตริย์ทั้งหลาย ซึ่งสอดคล้องกับที่ H.H. Wilson (Wilson, 1980) ได้ศึกษาคัมภีร์วิษณุปุราณะ และแปลเป็นภาษาอังกฤษ ทั้งเขียนบทนำที่มีเนื้อหาครอบคลุมทุกด้าน มีเชิงอรรถ วิจารณ์ และเปรียบเทียบ อีกทั้งยังได้ทำความเข้าใจเพื่ออธิบายและขยายความเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมสำคัญ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาเนื้อหาด้านสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ลึงคปุราณะนั้น พบว่า คัมภีร์ลึงคปุราณะได้กล่าวถึงปรัชญาสาขชย ซึ่งมีคำสอนทางปรัชญาเน้นไปที่เรื่องปุรุชและปรกฤติ เรียบเรียงและคำนวณลำดับแห่งวงศ์ของจันทร์วงศ์ และสุริยวงศ์ กำเนิดและดับสูญแห่งเผ่าพันธุ์สัตว์ที่สำคัญ อธิบายเรื่องความยิ่งใหญ่ เกียรติประวัติแห่งคิวลิงค์ ยังมีที่กล่าวถึง

การสร้างโลกและจักรวาล ดาราศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และ ดิรัถหรือแหล่งแสงบุญอันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น เมืองวราณสี ประยาต เกทาระ หรือ กुरुเกษตระ รายละเอียดของการสร้างรูปสิ่งเพื่อเป็นที่บูชา กล่าวถึงมันตระเพื่อการสวดบูชาพระคิระ และ ลิงค์ และท้ายที่สุดก็กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติปาศุตโยคะ ว่าเป็นวิธีการที่จะเข้าถึงจุดหมายสูงสุดแห่งชีวิต (ultimate goal) ซึ่งก็คือการเข้าเป็นสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกับวิญญาณสูงสุด คือ พระคิระ โดยการปฏิบัติตามหลักปาศุตโยคะที่กล่าวถึงมากที่สุดที่สุดในลึงคปุราณะ ทั้งยังได้อธิบายถึงหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับอหิงสา การไม่เบียดเบียนกัน และกัน เหมือนดังที่ Prativa Verma ได้ศึกษาระบบของสังคมอินเดียโบราณ (Verma, 1988) ได้เสนอระบบอภิปรัชญา ศาสนา จริยธรรม และ การเมืองเท่าที่ปรากฏอยู่ในมหากาพย์มหาภารตะและคัมภีร์มनुสมฤติ โดยเวอร์มาได้เปรียบเทียบระบบสังคม ความเป็นสังคมและความเป็นปัจเจก สถาบันทางสังคม การควบคุมทางสังคมด้วยระเบียบ กฎเกณฑ์ ประเพณี และข้อห้ามอื่น ๆ พร้อมทั้งได้ศึกษาค่านิยมและจุดหมายสูงสุดของสังคมอันเป็นอุดมคติ

สรุป

กล่าวโดยสรุป คัมภีร์ลึงคปุราณะเป็นคัมภีร์ที่อยู่ในกลุ่มตามสะซึ่งสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระคิระเป็นสำคัญ ได้รับการรวบรวมและเรียบเรียงโดยฤๅษีฤๅษณะ ไทวปายนะ วยาสะ ในตอนต้นแห่งทวาปรยัค มีเนื้อหาตรงตาม ปัญจลัษณะ อันเป็นลักษณะแห่งองค์ประกอบสำคัญของคัมภีร์มหาปุราณะทั้ง 18 คัมภีร์

คัมภีร์ลึงคปุราณะประกอบด้วยหลักปรัชญาและคำสอนทางศาสนาที่สำคัญหลายประการ เป็นต้นว่า หลักแห่งอหิงสาซึ่งเป็นหลักธรรมสูงสุด และยังได้กล่าวสรรเสริญผู้ภักดีหรือบูชาพระคิระเป็นเทพเจ้าสูงสุดว่าหากปฏิบัติหลักตามหลักโยคะและการทำเอื้อเพื่อปฏิบัติอุปะการะแก่สรรพสัตว์โดยทั่วไปอย่างเสมอกัน ย่อมเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับพระคิรวเทพเจ้า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คัมภีร์ปุราณะเปรียบเสมือนเป็นสารานุกรมแห่งวัฒนธรรมของชาวอินเดียอารยะตั้งแต่โบราณ การศึกษาคัมภีร์ลึงคปุราณะนี้น่าไปสู่ความเข้าใจและเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมอินเดียอารยะโบราณอย่างลึกซึ้ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 คัมภีร์ปุราณะหลักมีเป็นจำนวนมากซึ่งยังไม่มีมีการแปลและการศึกษาวิเคราะห์อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากมีการแปลและศึกษาอย่างละเอียดก็จะมีประโยชน์ในการวิชาการด้านสันสกฤตศึกษาน่าไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อไป

2.2 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นคัมภีร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมในด้านพิธีกรรม หลักปรัชญาศาสนา หลักจริยธรรม หากมีการศึกษาคัมภีร์ในประเด็นอื่น เช่น การศึกษาวิเคราะห์ภาษา กลวิธีการเล่าเรื่อง ของคัมภีร์ลึงคปุราณะหรือคัมภีร์มหาปุราณะอื่น ก็เป็นประเด็นที่ควรศึกษาในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา รัชมนณี. (2537). *ดั่งรัตนแห่งโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา. (2532). ปุราณะ. *ไทย-การต*, 17(25), 80.
- จำลอง สารพัดนึก. (2530). *ประวัติวรรณคดีสันสกฤต*. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรมิษฐ์ จารุวร. (2549). *ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุภาพร พลายน้อย. (2557). *การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องจักรวาลวิทยาในคัมภีร์วิษณุปุราณะและไตรภูมิพระร่วง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- A Board of Scholars. (1970). *Ancient Indian Tradition and Mythology*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- A Board of Scholars. (1990). *The Linga Purana*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Amarasinha. (1998). *Amarakosah*. Varanasi: Chowkhamba Sanskrit Series Office.
- Bharadvaja, K. (1981). *A Philosophical Study of the Concept of Visnu in the Puranas*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Macdonell, A.A. (1971). *A History of Sanskrit Literature*. (2nd ed.). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Prapandvidya, C. (1975). *Dharmaranya Purana : A Cultural Study*. Baroda: The M.S. University of Baroda.
- Shastri, J. L. (1975). *Lingapurana*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Swami Madhavananda. (1950). *The Brhadaranyaka Upanisad*. Calcutta, India: Advaita Ashrama.
- Verma, P. (1988). *Social Philosophy of the Mahābhārata and the Manu Smṛti*. New Delhi: Calssical Publishing Company.
- Wilson, H.H. (1980). *Viṣṇu Purāṇa: A System of Hindu Mythology and Tradition. Vol. I*. Delh:: Nag Publishers.